

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies decimus et undecimus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1868

De S. Venantio Eremita, Pro Maryre Culto, In Artesia Belgii Provincia
Commentarius Historicus

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71246](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71246)

DE S. VENANTIO EREMITA,

PRO MARTYRE CULTO,

IN ARTESIA BELGII PROVINCIA

COMMENTARIUS HISTORICUS

§ I. Cultus antiquus, memoria in Fastis sacris recentioribus, Vita haud edenda, natales e S. Amelberga perperam asserti, proximaque cum aliis aliquot Sanctis consanguinitas aut dubia, aut certo falsa.

B
SEC. VIII PRO-
VECTO.
Sanctus, cujus
hic antiquus

In Artesia, Belgii provincia, Ariam inter et Maurontivillam Legia seu Lisa fluente Armenteriam versus adjacet S. Venantii fanum aut, si mavis, Venantiopolis, Gallice S. Venant. Hoc in oppido S. Venantius eremita, qui loco nomen fecit, ac, quamvis in Hannonia ex infra dicendis natus, primam etiam, ut volunt, eremitica sibi ibidem exstructa casa sacraque huic post per S. Itisbergam substituta in ejus occisi honorem ædificata, originem dedit, a tempore immemorabili quotannis, ut Martyr, ad præsentem diem, nomini suo sacrum, colitur, idemque etiam in Yberghana seu Ysbergana parœcia et Ariensi ecclesia, haud procul inde remotis, fit. Omni retro memoria, inquit tom. 2 de Morinis pag. 904 Malbrancus, ecclesia S. Venantii, Ysbergana et Ariensis festam diem coluerunt S. Venantii Hannoniensi. Ac Sanctus quidem, quo modo in nominis sui oppido ac in Ysbergana seu Ibergana parœcia, eodem fere etiam in Ariensi ecclesia videtur hodie semper usque ad annum 1622 fuisse honoratus. Ita arbitror, quod, illud tam Ariæ, quam Venantiopoli solenni festo hodie coli, Gazetus et Molanus, prior quidem in ecclesiastica, quæ anno 1614 prodit, Belgii Historia, posterior vero in Sanctorum Belgii Indiculo et Natalibus, ante annum 1596 excusis, affirmant, hisque adhuc Miræus in Fastis Belgicis et Burgundicis, sub annum 1622 vulgatis, suffragetur, utpote ibidem hodie de Sancto nostro sic scribens: Diem festum sibi sacrum habet in sui nominis opidulo et in vicina Ariensi canonicorum basilica.

sua cum mu-
tatione, sec.
elapso

2 Verum post annum 1622 in cultum, quo Ariæ hactenus fuerat gavisus, mutatio quæpiam videtur fuisse invecata. Etenim laudatus Malbrancus, qui, cum diu Ariæ, teste apud nos ad XXI Maii diem in S. Itisberga num. 1 Henschenio, fuerit versatus, probe haud dubie, de re hac quid esset, habuerit perspectum, Operis sui de Morinis secundo, qui anno 1647 lucem aspexit, tomo, cap. 15 nonnulla de cultu, a quibusdam, apud quos S. Venantius Ariensis seu Hannoniensi solitarius vixit,

E
Venantio alteri, apud Biturigas nato ac S. Martini apud Turonas abbati, deferri XI Octobris die solito, sub initium præfatus, ita deinde verosimilem etiam dictæ mutationis rationem reddens prosequitur: Reor igitur, canonicos Arienses jam olim Venantios duos duobus continuis diebus coluisse, et quidem Bituricensem ratione reliquiarum; cum autem Officium S. Venantii Officio S. Ysbergæ XXI Maii permisceretur et pene includeretur, solummodo in Octobri Bituricensis cultum remansisse; alioquin præcipua veneratione Ariensem ipsi prosequuntur Arienses. At vero, Venantium nostrum, qui seculo, quod præterit, jam provecato in nominis sui oppido Iberganaque parœcia ecclesiastico, uti e notitiis, tunc scriptis penesque nos exstantibus, intelligo, novem lectionum Officio hodie colebatur, collecta tum adhuc in Ariensi etiam ecclesia, utut Venantium abbatem novem lectionum Officio postridie celebrante, cultum fuisse, in Notitia altera, eodem circiter, quo Malbranci supra laudati secundus de Morinis tomus prodit, anno 1647 exarata, diserte asseritur.

F
3 Id ego, ipsamet, quæ mihi ad manum est, Notitia isthac inspecta, non sine admiratione quæpiam observari. Ea enim assertio omnino pugnare videtur cum Malbranco, utpote qui, Venantii Biturigensis cultum, cultu interim, quo Venantius noster in ecclesia Ariensi gavisus olim tempore Octobris fuerat, suppresso, ibidem solummodo adhuc, cum verba proxime recitata scriberet, in Octobri remansisse, non obscure, ut apparet, per hæc insinuet. Ast quid hic faciamus? Ut cum dicta Notitia Malbrancus in concordiam adducatur, dicendum apparet, ita eum esse locutum, non quod canonici Arienses ne collectam quidem seu orationem in Sancti nostri honorem hodie tum recitarent, sed quod nec diem hunc, veluti Venantio præcipue sacrum, nec ipsismet Sanctum nostrum novem lectionum Officio tum adhuc, uti antea fecerant, in Octobri celebrarent. Utut sit, mutationem equidem in cultum, quo Venantius in Ariensi ecclesia fuerat gavisus, seculo proxime elapso seu post annum,

F
Ariæ in eum
invecata, cul-
tus.

ACTOR
C. B.

annum, ut dixi, 1622 fuisse invectam, Sanctumque nihilominus tam in Isbergana parœcia, quam in nominis sui oppido hodie quotannis novem lectionum Officio cultum tum adhuc fuisse, apparet ex omnibus jam dictis certum. Nec dubitandum reor, quin eodem hodieque honore in duobus illis posterioribus locis quotannis ad hunc diem afficiatur.

memoria in
Fastis sacris
recentioribus

4 Porro etsi Venantius, qui a Martyrologio Romano hodierno abest, in Usuardo etiam aliisque Fastis sacris antiquioribus haud reperitur, Molanus tamen, ecclesiastico, quo gaudebat gavisusque e dictis diutissime fuerat, cultu verosimillime impulsus, illum tam suis ad Usuardum Additionibus, quam Sanctorum Belgii Indiculo et Natalibus hodie inseruit; Molanum autem seculi deinde sunt Ferrarius in Generali suo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, Catalogo, Miræus in Fastis Belgicis et Burgundicis, Saussayus in Gallicano, Willotus in Belgico, Castellanus in Universali ac denique in Germanico, in quo interim mendose in Gallia B iuxta Ariam fluvium (neque enim Aria est Gallicæ Belgicæ fluvius, sed oppidum) Venantius coli asseritur, Martyrologio Wallasserus. Ac hi quidem omnes S. Venantio in Fastis sacris a se adornatis locum pro instituto suo recte dederunt; ast, cum martyrologi monastici Wion, Dorgainus et Menardus recensere Ordinis S. Benedicti Sanctos propositum sibi dumtaxat habuerint, qua de causa nihilominus hi S. Venantium, quem Ordini Benedictino adscribendum nihil suadet, in sacros, quos contemnerent, Fastos pariter intulerint, haud perspicio. Bucelinus in suo, quod tamen Benedictini Ordinis Sanctis celebrandis adornavit, Menologio Sanctum nostrum haud signal ejusque Mabillonius nec in Sanctorum Benedictorum Actis, nec in Benedictinis Annalibus mentionem ullam instituit. Inter Prætermisissos quidem, quos Sæc. 3 Benedict, part. 2 exhibet, S. Venantium eremitam ex Molano ad x Octobris recenset, sed, nulla omnino, qua eum exstitisse Benedictinum, indicet, nota apposita, id facit. Atque hæc de Sancti cultu consignataque in Fastis sacris recentioribus memoria jam satis.

C
gestorumque
Vita haud
edenda partim
depromptum

5 Ad Acta progrediamur. Quæpiam apud nos exstat S. Venantii Vita, ex Ms. pagi S. Itisbergæ Lectionario, uti in capite notatur, deprompta ac plures in lectiones distributa. Verum, cum S. Venantius seculo VIII, uti ex infra dicendis patescet, vixisse credatur, duobusque seculis proxime sequentibus non pauca rerum gestarum, Normannis in Belgium irrumpentibus omniaque vastantibus, monumenta antiqua perierint, enimvero timendum valde est, ne illa Sancti nostri Vita, quam ante sec. IX et X ferocissimasque adeo gentis illius grassationes exarata nemo dixerit, non e vetustis fideique dignis documentis, sed e superstite dumtaxat post has rudis vulgi traditione in litteras primum, ut plures aliæ Sanctorum Belgii ac Galliarum Legendæ, fuerit conjecta. Quare, quod de S. Itisbergæ Vita, e laudato Lectionario pariter deprompta, Henschenius noster ad XXI Maii diem pronuntiavit, id quoque, quod et alia infra dicenda suadent, de dicta Sancti nostri Vita hic pronuntiare haud vereor, videlicet hujus scriptorem, quisquis fuerit, antiquitatum satis imperitum ex vulgi rumore,

quæ scripsit, videri collegisse, nec, quæ obtrusit, satis apparere digna, ut huic Operi inserantur. Ast, etsi sic habeat editurusque adeo Vitam illam haud sim, lectori tamen, ut unico veluti intuitu, quæ potissimum de Sancto litteris mandata inveniuntur, conspiciat, suumque ita aptius queat de infra dicendis ferre judicium, hic compendio, si non omnia et singula, quæ qualiscumque ista S. Venantii Legendæ complectitur, præcipua saltem, quæ partim in hac, partim alibi de Sancto memorantur, juverit exhibituisse. Rem ipsam aggredior. Venantius in Hannonia e nobilibus parentibus, qui regionis hujus comitem propinquitate attingebant, natus, militiam adhuc juvenis sequitur; ast hasta in Ludicro certamine sauciatus seculi deserendi propositum concipit, vulnereque, quod in tibia accepit, vix sanato, e patria in Artesiam vili dumtaxat panno indutus clam consanguineis et amicis omnibus migrat.

6 Eo porro appulsus in lucum, qui Latine Vastus saltus, vernacule Waslau seu Wastelau appellabatur ac ab Aria ad Brolytum protendebatur, eremiticam vitam ibidem ducturus, secedit, domunculam seu casam e cædis lignis sibi molitur, pœnitentiæ piisque exercitiis totum se dedit, in cæcam, quam de visu amisso solatur, aniculam, recrudescenti tibiæ suæ vulnere postmodum subinde medicatam, incidit, frequenter in vicino Ariensi palatio commoranti Pipino regi, qui deinde ab eo liberos suos ac nominatim Itisbergam filiam sacris præceptionibus erudiri vult, notus fit, hanc, quæ sub sancti Viri disciplina præcipue proficiebat, ad castitatem perpetuam cobendam hortatu suo inducit, nubereque idcirco, ut parentes volebant, cum Portugalliæ rege seu, ut Malbrancus lib. 5 de Morinis cap. 21 interpretatur, cum Angliæ-Walliæ principe, a quo, in Artesiam appulso, in conjugem expetebatur, omnino detrectanti precibus suis febrim et strumas, certum ad declinandas nuptias præsidium, a Deo impetrat, cumque ita iste seu princeps seu rex speratis nuptiis excidisset, Venantius vel ab ejus hinc iratis comitibus, qui id, agente potissimum Sancto, factum causabantur, vel a latrone, qui pecuniam sese apud illum reperiturum, sperabat, occiditur, in Legiam præterfluentem projicitur, a piscatoribus, piscem capere Itisbergæ, quæ Sanctum necatum seque e primi in fluvio isto capiendi piscis esu sanandam divinitus didicerat, diu incassum committis, cum anguilla sibi adhærente invenitur, cumque abs illis haud cognosceretur, mox tamen, postquam Itisberga, hac manducata Sanctique intercessione implorata, sanitatem pristinam recuperasset, e vulnere in tibia olim accepti cicatrice a superveniente, quæ supra memorata est, cæca anicula agnoscitur, cumque et huic, statimque corpus ejus tetigerat, visum restituisset, in sarcophago lapideo, capite ejus, quod a reliquo corpore fuerat resectum, ad pectus inter manus locato, componitur, honorificentissimeque, curante Itisberga, sepelitur.

7 Tale est, quod hic lectoris oculis subjiciendum duci, præcipuarum, quæ de S. Venantio memorantur, rerum compendium. Nunc quoque, quid de earum plerisque ac aliis cum hisce connexis, quæ de Sancto narrantur, censeam.

S. Amelbergæ
filius, frater-
que SS. Able-
berti, Regil-
dis et Gudils.

A *seam, adjungo. A nobilibus parentibus, sororibusque et fratribus, qui ei attribuantur, ducio initium. Exstat etiam apud nos quæpiam Vita S. Itisbergæ relatio; Gallice a Joanne Offanio, pastore ecclesiæ S. Itisbergæ anno 1629 typis Audomarpolitaniis vulgata ac ab Henschenio in suo de Sancta illa Commentario historico ad XXI Maii diem jam memorata; in hac autem seu potius in quacumque, quæ ei a pag. 30 usque ad pag. 55 intexitur, Sancti nostri Vita nominatenus, quod in compendio mox dato aut, si mavis, in supra laudato, e quo, quidquid in hoc de Sancti natalibus dicitur, est depromptum, ecclesiæ S. Itisbergæ lectionario non sit, S. Venantii parentes exprimuntur. Ac pater quidem, adscripto etiam e Lotharingiæ ducis titulo, Theodoricus, mater vero S. Amelberga nuncupatur, Sanctusque præterea S. Ableberti seu Emeberti, Cameracensis episcopi, itemque SS. Pharaïldis, Ermelendis, Reynildis et Gudilæ exstitisse frater asseritur. Verum præterquam quod Lotharingiæ nomen ante annum dcccclxix, ut Bollandus in suo de B. Pipino Comment. ad XXI Februarii diem probat, notum haud fuerit ac proin Theodoricus,*

B *qui, si S. Venantii, verosimillime ante annum dcccclxviii vita dicendis functi, pater exstiterit, diu ante dictum annum dcccclxix floruisse debet, dux Lotharingiæ haud sat recte vocetur, Venantii is nec pater, nec S. Amelberga, quod tamen in Sanctorum Belgii Indiculo Molanus, et ad x Octobris diem Wionus in Ligno Vitæ, Ferrarius in Generali Sanctorum, qui in Mrl. Romano non sunt, Catalogo ac denique Gazetus in ecclesiastica Belgii Hist. pag. 283 etiam affirmant, exstitit mater. Theodoricus enim vel fuit vel non fuit binominis. Si non fuit binominis, quis, quæso, eum e S. Amelberga, quæ, quemadmodum Ægidius Wauldeus in S. Ursmaro et aliis septem Lobiensibus Sanctis pag. 291 ostendit, semel duntaxat nec cum alio, quam cum Witgero, matrimonio fuit conjuncta, genuisse S. Venantium aliosque ab Offanio memoratos liberos, in animum inducat?*

C *8 Quod si autem fuerit binominis nomineque altero Witgerus vocatus, qui fieri potest, ut S. Amelberga, quæ, quemadmodum apud nos ad x Julii diem in prævio de sancta isthac vidua Comment. § 2 probatur, tres duntaxat, Ermelende et Pharaïlde exclusis, Witgero liberos, S. Ablebertum videlicet, Cameracensem episcopum duasque hujus sorores S. Reynildem et S. Gudilam peperit, mater etiam S. Venantii exstiterit? Adhæc (Opus nostrum Comm. proxime cit., num. 13 videsis) S. Gudila, quæ proles S. Amelbergæ natu minima et postrema fuit, anno circiter 650 est nata. Quare necesse erit, ut S. Venantius, si S. Amelbergæ exstiterit filius, ante hunc annum sit natus, utque proinde tunc, cum Pipinus, in regem a Francis electus, a S. Bonifacio, Moguntinensi archiepiscopo, quod, ut Pagius in Criticis monstrat, anno 752 factum, fuit inunctus, centenarium majorem exstiterit: eum autem, ut constans fert traditio ac passim ab omnibus creditur, Venantius, Pipino jam regnante, vitam eremiticam sit amplexus, idque illum, cum adhuc juvenis esset aut certe cum ad ætatem admodum provecctam nondum pervenisset, fecisse, indubitatum appareat, consecrarium sit, ut verosimillime, ne dicam indubie, non citius,*

quam cum non pauci etiam post annum 650 elapsi essent anni, fuerit natus, utque proinde S. Amelbergæ filius perperam asseratur a Molano, Wiono, Offanio, Ferrario et Gazeto, quorum priorem hic idcirco in Sanctorum Belgii Natalibus Petrus Lowius, horum editor, optime correxit. At vero, inquires, etsi quidem S. Venantius sat certo, uti e jam dictis apparet, nec S. Amelbergæ filius, nec SS. Ableberti, Reynildis et Gudilæ exstiterit frater, anne saltem SS. Ermelendem et Pharaïldem sorores haud habuit? Cum S. Ermelendis, uti in Opere nostro Comm. proxime cit., num. 16 videre licet, haud serius certe quam anno 598 excesserit e vivis, ecquis, obsecro, Venantium, qui demum, regnante Pipino, seu sesqui amplius seculo post Ermelendis obitum eremitam adhuc juvenis aut certe haud admodum senex agere incepit, habuisse hanc sororem, vel utcumque probabile affirmet?

9 Quod autem ad S. Pharaïldem spectat, sanctæ hujus virginis fratrem perhiberi S. Venantium, non expressis parentum, quos ambo habuerit, nominibus, prima etiam e lectionibus, in quas, ut supra dixi, in Ms. pagi S. Itisbergæ Lectionario divisa est Sancti nostri Vita, affirmat, obtrudens præterea pro S. Venantii fratre S. Gangulphum martyrem. Verum, qui SS. Pharaïldis et Gangulphi fratrem appellant S. Venantium, id verosimillime duntaxat faciunt, quod S. Amelbergam non tantum cum Witgero, sed et cum Theodorico, Lotharingiæ, ut aiunt, duce, qui a Witgero fuerit distinctus, nuptam fuisse, hocque ex matrimonio Gangulphum martyrem, Venantium martyrem et S. Pharaïldem produisse, existiment. Ita arbitrari me facit Molanus, qui ad x Julii diem in Sanctorum Belgii Natalibus sic scribit: Sunt, qui eam (S. Amelbergam) asserant bis fuisse maritam, ex posteriori conjugio Witgero suscepisse tres jam dictas proles sanctas, Emebertum videlicet seu Ablebertum, Reynildem et Gudilam: ex posteriori vero marito (Theodorico nimirum, uti a nonnullis vocatur) similiter tres, Gangulphum martyrem, martyrem Venantium et sanctam Pharaïldem. Ast, præterquam quod hujus conjugii, ut Molanus mox subjungit, nullum appareat vestigium in Historiis Geangulphi, Venantii et Amelbergæ, S. Amelbergam semel duntaxat nec cum alio, quam cum Witgero, nuptam fuisse, jam supra ex Ægidio Wauldeo edocui. Ast, dices forsan, Theodoricus, si non ex S. Amelberga, ex alia equidem conjugio SS. Gangulphum, Venantium et Pharaïldem progenuit.

10 Sane apud nos ad iv Januarii diem in S. Pharaïldis Actis, patrem huic fuisse Theodoricum, intra fines Lotharingiæ et Galliarum imperantem, cui natorum etiam gemina fuerit soboles, diserte traditur; verum ibi duorum illorum natorum seu filiorum nomina haud exprimuntur; cum autem sic habeat, nec ullus hactenus ac ne ipse quidem Operis nostris conditor Bollandus ad xv Januarii diem, ubi ex instituto de S. Pharaïlde egit, certam sanctæ hujus virginis ætatem determinare potuerit, enimvero anne Pharaïldis sesquiseculo aut eo etiam amplius ab ætate S. Venantii haud abfuerit, ac proin anne hic illam habere potuerit, nedum re ipsa habuerit sororem, est dubium. Nec S. Gangulphum, de quo ad xi Maii diem in Opere

ACTORUM
C. B.

estque etiam,
an S. Pharaïldem sororem

E

F

et S. Gangulphum habuerit fratrem, incertum ac dubium.

itemque S.
Ermelendis
perperam asseritur,

AUCTORE
C. B.

Opere nostro jam actum, exstitisse Sancti nostri fratrem, magis est certum. Eodem quidem, quo Venantius, seculo VIII, uti ibidem videre licet, Gengulphus floruit; verum hic, uti etiam ibidem invenies, parentibus Burgundionibus, ille vero Hannoniensibus est natus; ut sane Bollandus noster ad xv Januarii diem in S. Emeberto num. xi merito dixerit: Fuerintne Venantius et Gengulphus germani, non liquet.

§ II. An Sanctus e comitibus Hannoniæ oriundus, quæ de eo videantur tuto credi posse, quo circiter tempore obiit, et quo loco fuerit sepultus.

An Hugo,
Hannoniæ comitis
frater, S. Venantii, ut
vult Malbrancus,

Malbrancus, qui de S. Venantio non pauca, sed quorum pleraque auctorum sat veterum auctoritate cuperem subnixi, lib. 5 de Morinis memoriæ prodit, ibidem quidem cap. 15 Offanii, quæ S. Amelbergæ prolibus SS. Venantium et Gengulphum annumerat, opinionem, a nobis § proxime prægresso jam rejectam, pariter rejicit; verum simul, Sancti majores exstitisse Hannoniæ comites, patremque cum ipsomet Pipino, S. Itisbergæ parente, sanguine fuisse conjunctum, cum eodem Offanio generatim asseruisse non contentus, nominatim etiam, quibusnam ex Hannoniæ comitibus oriundus sit Sanctus, exponit; id autem faciens, Wallerum et Hugonem fratres, quorum prior Hannoniæ comitatum, a patre Alberico anno 694 vita functo in se transcriptum, possederit, posterior vero Cameracesii comes exstiterit, Hervæi Metensium comitis sorores sibi matrimonio nexuisse, affirmat. Atque hoc quidem (rectene, an secus, hic non exeamino) Vinchantius in Hannoniæ Annalibus, a se contextis, pag. 119 et seq., Wasseburgio, Rosierio et Guiseo in margine citatis, etiam tradit; ast ab Hugone, Cameracesii comite, contractis cum altera Hervæi comitis sorore nuptiis, genitum ex hac fuisse S. Venantium, non adjungit, ut tamen præterea loco proxime cit. Malbrancus, nullo omnino pro se allegato teste antiquo, luculentissime facit. Generatim quidem Monumenta quæpiam citat, verum, præterquam quod quæ qualiave hæc sint, non edicat, Venantium ab Hannoniensibus genitum in illis dumtaxat, quod rem neutiquam conficit, asseverari, ipsemet prodit. Nec, etsi monumentis illis qualemcumque etiam, quam, ut supra docui, Ms. pagi S. Itisbergæ Lectionarium complectitur, Sancti nostri Vitam, jam supra plus semel memoratam, adjunxeris, quidquam inde pro Malbranco elicias. Quamvis enim Vita illa, aut, si mavis, dictum Itisbergense Lectionarium, Henonensium comitem sanguinis prosapia attigisse S. Venantium, diserte tradat, haud tamen, quo Venantius consanguinitatis gradu, nedum, an tam propinquo, ut Albericum supra memoratum habuerit avum, attigerit Hannoniæ comitem, edicit.

12 Adhæc, etsi secus foret ac Sanctum exstitisse Walteri, Henonensium seu Hainonensium comitis, nepotem, luculentissime etiam assereret, haud id tamen ac proin nec abs hu-

jus fratre Hugone, Cameracesii comite, genitum fuisse Sanctum nostrum, certum inde efficeretur. Præterquam enim quod Vita, illa utpote exiguo dumtaxat, uti supra num. 5 allegata suadent, in pretio habenda, rei isti stabilendæ omnino sit inepta, Hannoniæ comites, quorum alter ab altero ac nominatim ab Alberico Wallerus, Venantii patruus, provinciam hanc hæreditario jure accipere potuerit jam inde a sec. VII et VIII, ut innuit, haud exstiterit. Nonnulla quidem, quæ contrarium suadere utcumque sint nata, Malbrancus lib. 5, de Morinis pag. 901 adducit; verum nobilissimus baro Le Roy in suis in Genealogicam comitum Hannoniæ per Balduinum Avennensem Historiam Notationibus pag. 7 in Molanum, quod S. Vincentium Madelgarium, qui sec. VII senescente floruit, Operique nostro ad XIV Julii diem, quo colitur, jam exstat insertus, comitem Hannoniæ appellet, ita observat: Fallitur et ipse et alii ipso recentiores multi, quod S. Vincentium comitem Hannoniæ appellent. Fuit quidem comes, et in ea regione vixit, quæ Hannonia dicitur, porro suberat Franciæ regibus; et non erant tunc illi comitum ac ducum tituli et præfecturæ patrimoniales atque hereditariæ. Ita ille, et recte quidem; si quis autem de re adhuc dubitat, adeat ad dictam XIV Julii diem Sollerii nostri de S. Vincentio Madelgario Comment. num. 6, adeat, si lubet, et ad vocabula Comes et Comites in mediæ et infimæ Latinitatis Glossario Cangium, videbitque, ex iis, quæ hic ibidem adducit, seculo IX demum factum esse, ut, cum, immixta regum potestate, comitum crevisset auctoritas, dignitates suas hi ac præfecturas, a quibus antea pro principis arbitrio amoveri poterant, ad filios aliosve hæredes transtulerint.

13 Verum, etsi etiam, jam inde a seculo VII et VIII comites, qui Hannoniam hæreditario jure possederint, exstitisse, tantisper dediderimus, quid hinc, quæso, Malbrancus conficiat? Ita quidem, Venantium consanguinitate cum hæreditario Hannoniæ comite potuisse esse conjunctum, obtenturus est, fuisse autem re ipsa conjunctum, ac a Cameracesii comite Hugone, qui Alberici, hæreditarii Hannoniæ comitis, filius exstiterit, esse prognatum, nondum certe, monumentis antiquis, quæ alterutrum testentur, omnino deficientibus, evicerit. Porro alterum, quod adhuc, ut Venantium saltem a Cameracesii comite oriundum probet, Malbrancus affert, ac ab insignibus, Sancti nostri signo adpingi solitis aquilamque complectentibus, repelit, argumentum operose hic confutari haud meretur. Hujusmodi enim, uti ipsemet fatetur, insignia Cameracesii non prius, quam cum Cameracum a Francis, quod diu post Sancti nostri ætatem factum, ad imperium transiit, fuere attributa, multoque adhuc serius Venantii signo adpingi fuere incepta; cum autem sic habeat, insignia illa, Venantium quidem forte ab iis, a quibus signo ejus fuere adpicta, creditum fuisse, non autem re ipsa exstitisse a Cameracesii comite oriundum, argumento sunt. Itaque, etsi quidem, quin vere genere nobilis exstiterit Venantius, dubitandum non appareat, fuerint tamen ex Hannoniæ comitibus oriundus, maximeque an ab Hugone, Cameracesii comite ac Alberici, comitis Hannoniæ, filio, sit progenitus, manet omnino, modo perpensis omnibus, incertum ac dubium, uti

exstiterit pater, cui etiam,

E

an hic Pipini, patris S. Itisbergæ, fuerit consanguineus, omnino est dubium;

F

A *uti etiam, an S. Venantii pater cum Pipino, S. Itisbergæ patre, consanguinitate (neque enim ullum pariter, cui hæc superstruatur, monumentum sat antiquum invenitur) fuerit conjunctus, etsi interim id etiam e jam dictis velit Malbrancus.*

etsi autem fa-
bulis etiam,
quæ de necis
Sancto illatæ

14 *Nec minus, si non potius indubie falsa ac fictitia, incerta sunt, quæ de causa et auctoribus necis, S. Venantio illatæ, a Malbranco lib. 5 de Morinis, cap. 22 narrantur. Venantius vel a latrone, qui pecuniam sese apud illum reperiturum, sperabat, vel a principis veri regis, qui speratis S. Itisbergæ nuptiis exciderat, comitibus, qui id, agente potissimum Sancto, factum arbitrabantur hincque ei irascebantur, occisus fuisse in præcipuarum, quæ de Sancto nostro narrantur, rerum compendio, supra num. 5 et 6 ob oculos posito, asseritur. Atque hæc quidem assertio, quæ disjunctiva est alteraque sui parte, uti infra videbimus, veritati consona videtur, Offanio supra laudato haud prorsus, ut apparet, displicuit. Verum Malbrancus, dum Sanctum,*

B *postquam hortatu suo Itisbergam ad castitatem perpetuam evendam induxisset, occisum ac in Lisam projectum fuisse indeque haud dudum post extractum Itisbergæ ægrotanti sanitatem pristinam cæcæque aniculæ visum prodigiose restituisse, lib. 5 de Morinis refert, hanc Vitæ Sancti nostri partem tot adjunctis, tot parengis, tot episodii, eo fere, ut apparet, dumtaxat ex fine, ut omnia et singula, quæ scribit, inter sese quam aptissime connectantur ac porro componantur, studioso inventis nec ulla scriptoris vel documentis sat antiqui auctoritate suffultis, exornat, ut enimvero, quæ ibidem in litteras misit, poematis potius, stylo soluto conscripti, quam narrationis haud fictæ speciem videantur præferre; ita autem liberaliori, quam par sit, calamo utens, assertionis disjunctivæ mox adductæ partes duas, quarum altera, a principis, qui speratis Itisbergæ nuptiis exciderat, comitibus, altera, a latrone, qui pecuniam sese apud Sanctum reperiturum, putabat, Venantium fuisse occisum, fert, conjungit sicque, ut non nemini forsitan videbitur, in concordiam adducit.*

causa et au-
toribus a
Malbranco
asseruntur,
accensenda

C *15 Itaque e Walliæ principis, qui Aldrici Anglorum regis filius fuerit, ac speratis Itisbergæ nuptiis exciderat, comitibus duos, Venantio id adscribentes eique idcirco succensentes, prædoni sese, qui, thesauros apud Venantium latere asseverabat, junxisset, collatis cum eo consiliis, ad eremiticum Sancti tugiurium, ut eum occiderent, perrexisse, cumque ad id pervenissent, vel prædonem vel assecclam Britannum, intorto in Sancti collum gladio, necem ei intulisse, lib. cit. de Morinis cap. 22, nulla omnino, qua sese vel utcumque de rei veritate dubitare insinuet, vocula adhibita, affirmat. Verum, etsi quidem S. Itisbergam existitisse Pipini regis filiam, cum Cointio in ecclesiasticis Francorum Annalibus ad annum 766, num. 22 haud negem, Henschenioque, qui id ad XXI Maii diem in Historico suo de Sancta illa Commentario num. 3 negandum haud putavit, adhæream, eam tamen, quam a Gisela seu Gisla, Pipini iidem regis filia, a Leone Constantini Copronymi filio nec non ab Adalgiso Desiderii Longobardorum regis filio in matrimonium postulata, cum Octobris Tomus V.*

Henschenio loco proxime cit. reor diversam, in conjugem vel a Portugalliæ rege vel, ut Malbrancus ait, ab Angliæ-Walliæ principe, ex Anglia in Artesiam appulso, sub annum 766 fuisse expetitam, commentitium existimo. Ea sedet sententiâ, tum quod, ut Henschenius in Hist. de S. Itisbergæ Comm. num. 6 ait, tunc nullus Portugalliæ, sub crudelissima Mauro-rum servitute Lusitania ingemiscente, rex existiterit nec alibi nuptiarum illarum expetitaram mentio invenitur, tum quod, ut Cointius in ecclesiasticis Francorum Annalibus ad annum 766, num. 23 scribit, Aldricus, qui ab anno Christi 760 ad annum 794 apud Anglos in Cantio regnavit, prolem masculam seu filium, qui Itisbergam sibi in uxorem expetiitisse queat, haud habuerit, nec nisi multo serius primogenitus regis Anglorum filius appellari princeps Walliæ inceperit.

16 *Jam vero, cum S. Itisbergam in conjugem a Walliæ principe fuisse expetitam, sit sane, uti e jam dictis liquet, commentitium ac falsum, fuisse ei ad declinandam principis hujus nuptias febrim ac strumas precibus apud Deum a S. Venantio accersitas, commentitium pariter esse, necesse est, uti etiam Sanctum a duobus principis ejusdem, qui cum latrone conspirant, comitibus, quod eum Itisbergæ castitatem suasisset, suisque artibus, ut speratis nuptiis princeps excidisset, effecisset, maligna cujusdam e Pipini aulicis, ut Malbrancus addit, suggestione autumarent, fuisse occisum. At vero Malbrancus verbis, quibus ob hanc causam a duobus principis Walliæ comitibus, latrone sibi adjuncto, neccatum fuisse S. Venantium, lib. 5 de Morinis cap. proxime cit. vult, mox subjungit: Non me latet, alios necem hanc tribus prædonibus (unius dumtaxat mentionem Molanus aliique passim faciunt) thesaurorum aviditate correptis simpliciter tribuere; sed cum omni jam ævo martyrii cultus Venantio tribuatur et brevi post fractam illam nuptiarum pactioem cædes ipsa sit patrata, merito priorem hujusmodi simul sententiam (jam mox scilicet relatum) amplectamur. Duplex enim ejus necis causa nobis comperienda est; quæ autem martyrem dederit, nullam reor præsentio rem aut verio rem adferri posse, quandoquidem aulicis notum esset, Ghyslam (imo Itisbergam) totam pendere a Venantio. Ita ille, Venantium scilicet non tantum ob thesauros, qui reperiri apud illum putabantur, sed et ob Itisbergam, ad castitatis votum inductam consilioque et ope ad evitandas principis Walliæ nuptias adjutam, occisum fuisse idcirco contendens, quod omni jam ævo Venantius colatur ut Martyr, idque futurum non fuisset, si vel ab uno vel a pluribus prædonibus e sola, qua pecuniæ, apud eum, ut putabant, latenti, inhiabant, aviditate fuisset occisus.*

17 *Verum qualecumque hoc argumentum sit, eo sane Malbrancus, locum habuisse causam, ob quam a duobus principis Walliæ comitibus, latrone sibi adjuncto, occisum fuisse S. Venantium, affirmat, neutiquam evincit, cum eam indubie falsam esse ac commentitiam, dilucide, quæ jam mox in medium adductæ, commonestrent. Adhæc, etsi quidem, ut mors eo divinæ fidei actusve a divinæ lege præcepti vel consulti odio inferatur, ad stricti nominis martyrium, ut Benedictus XIV summus Pontifex de Servorum Dei Beatificatione etc. pluribus probat, omnino requiratur, quid*

AUCTORE
C. B.

videantur, nec
argumentum,
quod e Mal-
branco hic pro-
ponitur,

E

F

contrarium
evincat,

ACROB.
C. B.

ni tamen S. Venantius, ut dumtaxat e communi ac noto latronum, qui mactant, ut rapiant, studio occisus, a longissimo jam tempore pro Martyre haberi et coli potuerit ea ratione, qua S. Geroldus, Operi nostro ad vii Octobris diem jam insertus, alique aliquot Sancti, nefarie trucidati miraculisque post necem illustres, pro Martyribus olim habiti ac culti fuere? Id sane ego haud perspicio. Attamen, cum sic equidem Sanctus noster stricti nominis Martyr dici haud queat, hinc eum non simpliciter ut Martyrem, sed dumtaxat ut pro Martyre cultum, Operi nostro inseri, in Commentarii hujus fronte indicavi. Castellanus, fueritne, an non, ea causa, ad veri nominis martyrium requisita, S. Venantius occisus, dubitasse videtur, hincque, ut apparet, eum, utpote quem sequentibus tantummodo verbis Prope Ariam in Artesia S. Venantius eremita, a malevolis occisus, hodie annuntiet, nec Martyris titulo condecorat, nec a latronibus seu pluribus seu uno, sed, generali adhibito vocabulo, a malevolis necatum, affirmat. Scilicet tam Malbrancum, qui Sanctum e causa, ad veri nominis martyrium requisita, quam Molanum, qui e sola praedae spe interemptum notat, inspecerit, cumque, utri horum scriptorum adhaerendum foret, definiendo non esset, rem, adhibita, quam jam nunc ob oculos posui, annuntiatione, in medio reliquerit.

de Sancto tamen, quae hic proponuntur, tuto, ut apparet, credi queunt,

18 At vero hic, nisi forsitan, quod de Sancto, per latronem, quod hunc ob crimina redarguisset, occiso, in quodam penes nos existente Antiphonarii ecclesiae S. Venantii excerpto indicari videtur, praepliceat, Molano adhaerendum esse, non autem Malbranco, suadent, quae jam supra in medium adduci; cum autem sic habeat ac jam, ut statueram, nonnulla, ad Sanctum spectantia, quae fidem minime merentur, attulerim, ad alia modo, quae, ut apparet, sat tuto seu absque certo errandi periculo credi queunt, sermonem converto. Etsi Sanctus, ut supra docui, nec eo S. Amelberga sit natus, nec verosimillime Hugonem, Hannoniae comitis fratrem, nactus fuerit parentem, eum tamen nobili genere in Hannonia oriundum tuto credi posse, idcirco induco in animum, quod unanimi fere consensu omnes, qui de Venantio tractant, ei vel parentes genere admodum nobiles, vel generatim saltem, constanti etiam, cujus nescitur initium, Ariensium juxta ac Venantianopolitanorum traditione suffragante, nobilis appellationem adjungant. Porro Sanctum, cum ludicro in certamine fuisset sauciatus, mundo valere jussu, in Artesiam in vastum saltum, de quo plura apud Malbrancum de Morinis lib. 5, cap. 14 sub finem videri queunt, secessisse, vitam eremiticam ibidem duxisse, S. Itisbergam sacris praeeptionibus imbuisse, honorificeque, hac curante, postquam e Lisa fluvio, in quem post necem, sibi illatam, fuerat conjectus, a piscatoribus extractus, sanitatem ei aegrolanti anique caecae, subinde sibi antea gratificatae, visum restituisset, sepultum fuisse, sat tuto etiam credi posse, haud difficulter mihi persuasum habeo, uti etiam, haec omnia, Pipino jam regnante, evenisse. Ita animo comparatus tum ob scriptorum, qui de Sancto tractant, unanimem fere hac in re consensum, tum ob constantem, quae huic accedit ac tam apud Venantianopolitanos quam apud Itisbergenses et Arienses viget, traditionem.

19 Ast, cum sic habeat, quandonam ergo

Sancti in eremum secessus, quandonam obitus statuendus? Malbrancus hunc anno 766, illum vero anno 762 in Chronologia, tomo 2 de Morinis a se praefata, innectit; ut, si et assentiendum hic sit, Sanctus noster annis dumtaxat quatuor in eremo fuerit moratus. Verum, cum Pipinus ab anno 752 usque ad annum 768 regnarit, nec annos, quibus Venantius, principe illo regnante, in eremum secesserit, ac deinde obierit, traditio mox laudata scriptoresque Malbranco antiquiores determinent, non immerito, ane id recte hic scriptor fecerit, dubitari posse videtur. Pro anno quidem, cui Sancti discessum in eremum illicat, Ariensium monumenta citat; verum, cujus aetatis haec sint, non edicit, ambigique potest, an non aliquot post Sancti aetatem Normanorumque in Belgium irruptiones seculi e rudis dumtaxat vulgi rumore seu populari, quae apud Arienses vigeat, traditione fuerint conscripta; cum autem sic habeat, eaque, quae Henschenius in S. Itisberga num. 4 allegat, non nisi summa cum cautela Ariensium traditiones admittendas, ostendant, enimvero, an Venantii in eremum discessus haud aliquanto vel ante vel post annum 762, cui illum Malbrancus innectit, contigerit, pro incerto appareat habendum. Nec tantum non minus, sed contra magis etiam, an Sancti obitum cum anno 766 Malbrancus recte componat, videtur incertum. Pro hoc enim ne quidem vel monumentum vel auctorem ullum allegat; cum autem sic habeat ac Sancti obitum cum illo Christi anno pro aereo suo arbitrio conjunxisse videatur, hinc ego, Venantium, Pipino regnante, seu inter annum 752 et annum 768 obisse, in animum ob jam dicta inducens, simul autem, ane id aliquanto vel ante vel post annum 766 haud evenerit, haud parum dubitans, supra in margine, eum non hoc determinato anno, sed seculo VIII propecto, ut ita errandi periculo certius abessem, ad Superos migrasse, indicavi.

hincque sec, VIII propecto obisse statuitur,

20 Porro, ut rerum gestarum ordinem sequamur, proximum nunc est, ut jam de Sancti morte temporeque, quo haec contigerit, locuti, de sepultura ejus sermonem modo instituumus. Ac Sanctum quidem, curante funus S. Itisberga, sepultum fuisse, tuto, ut jam supra docui, credi potest, reque etiam ipsa ab omnibus passim creditur; verum de loco, quo fuerit depositus modoque adhuc quiescat, aliis quidem, in oppido, quod a S. Venantio nuncupatur, aliis vero, in monte seu pago, qui primum ab aede, S. Petro ibidem sacra, Petrobergae ac deinde a S. Itisberga, ibidem humata, Itisbergae nomen accepit, sepultum fuisse ac porro adhuc quiescere Sanctum, contententibus, disceptatur. Corpus sanctum, inquit hodie de S. Venantii corpore in Sanctorum Belgii Natalibus Molanus, intra oratorium in sarcophago lapideo est positum et in hunc usque diem honorifice quiescit in oppidulo, quod de ejus nomine Sancti Venantii dicitur. Verum Locrius in suis Belgii Annalibus ad annum 768 Molano hic adversatur his verbis: Quod beati Venantii corpus quiescere dicit Molanus in oppidulo cognomini, licet hactenus pie creditum sit, tamen eo ipso anno, quo haec scribimus, nempe mdcviii, ejus inventio in ipso S. Itisbergae templo et pago, qui abs Ariensi urbe passibus circiter quingentis abjunctus est, cum ingenti omnium stupore contigit, atque de illa reverendissimus D. Jacobus Blasæus,

corpore suo, non Venantii, ut existimasse videtur Molanus,

A Blasæus, Audomaropolitanus episcopus, diligenter, ut par erat, inquisivit. *Ita paucis hic scriptor; verum Malbrancus tom. 2 de Morinis, anno 1647 ac proin diu post annum, quo ista Locrius scribebat, in lucem emisso, lib. 5, cap. 24 multo copiosius de re illa facit sermonem.*

sed Petro-
bergæ, uti ex
iis,

21 Ac primo quidem sarcophagum lapideum, in quo corpus, quod S. Venantii creditum a multis fuit, anno 1608 in S. Itisbergæ ecclesia inventum fuisse, post narrat, sequenti modo describit: Sarcophagus.... confectus e gemino lapide, qui potissimus in hisce oris habetur, marquisio: scilicet in tumuli pedetentim sese imminuentis morem aptati et complanati; quo vero uterque lapis corpus caperet clauderetque, intus justa profunditate excavatur, non secus ac proplasticum instrumentum, res aut argentum fusile in statuæ figuram effingens; in collum autem ipsa excavatio desinebat, nilque excipiendo capiti excisum, quod nempe ad pectus manus inter relictum est,

B prout e plagis suis piscatores eduxisse creduntur; ac deinde, pompa funebri, qua Sanctus ad tumulum fuerit delatus, non e veterum scriptorum testimonio, sed e meris hicque proinde non memorandis conjecturis descripta, paucisque adhuc, quibus Sanctum, non Venantiopoli, sed Petro-Bergæ seu Itisbergæ sepultum a sese putari, innuit, interjectis verbis, sarcophagi supra memorati, quo suam hanc opinionem confirmet, inventionem, Itisbergæ factam, nonnullaque, quæ comitata ac secuta hanc sunt, adjuncta itq. exponit: Anno MDCVIII, XIII Augusti, cum S. Ysbergæ, uti jam visitur, mausoleum et ara ex intercolumniis in posterius sacrarium Jacobi Blasæi, tum Audomarensis episcopi, interventu transferretur, effodientibus paruit sarcophagus lapideus ea, quam supra diximus, figura; apertusque dedit totius corporis ossa integerrima, quæ aliquot postmodum annis ex episcopi mandato in decentiorem capsam cum domino Paulo Pruvost, D. Virginis Ariensi pastore et decano, transferenda attentius discutens ingentem Viri molem sum demiratus: namque os tibiæ componens cum crure ejusdem decani, qui procerum et vastum corpus est, genuflexionem excedere videbatur.

quæ hic ad-
ducuntur, ap-
paret.

C 22 Indigenæ, dum ea inventio contigit, ex ipsius loci et inventi corporis genio argumenta sua promebant, traditione insuper firmata. Si quidem pone, altare inter et columnam superius lapidea S. Ysbergæ sandapila sustentabatur; inferius sub pavimento, altera S. Venantii, ut aiebant, tegebatur: cumque jam omni retro memoria advenæ et peregrini ex more aram ipsam tertio obirent, communiter asserebant, sese inter SS. Ysbergæ et Venantii corpora pertransisse: alterum quodammodo fortius suggeriebant; quandoquidem reperta sandapila non

ultra collum ullam daret excavationem, satis id innuebat ejus esse corpus, quod liquet capite fuisse minutum: nihil tamen ab eo, Blasæo scilicet, Audomarensi episcopo, neque a tribus insecutis episcopis, Paulo Boudot nimirum, Petro Paunet et Christophoro Morlet, præfinitum, eo quod illius inventionis tempore fortiter insurrexerint Venantiani, pro aris et focis pugnantes, jacere Venantium in sacrario, adito sui cæmeterii septis, illic ab advenis apprimere olim cultum fuisse, quibus lipsana nonnulla exosculanda præberentur: subesse cryptam parvulam, ubi fuerit sepultus: quæ tamen necdum aperta aliquam fidem fecit. Interim ossa illa apud Ysberganos ligneus loculus in hypogæo adid, ubi prius delituerant, structo, adservat cum lapidea, quam descripsi, sandapila: neque ita clausum illud, quin orificio adaptato cuncta pateant venerabundum oculum inclinantibus.

ACTORE
C. B.

23 Ita hactenus Malbrancus; licet autem, cujusnam Sancti exstiterint ossa, quæ sarcophago, anno 1608 in S. Itisbergæ ecclesia, ut verbis jam datis refert, reperto, erant inclusa, haud aperte edicat, ea tamen S. Venantii a sese existimari, non obscure prodit, utpote ex repertorum, quam memorat, ossium magnitudine, Venantium corpore ingentem existisse, disertis, quæ in margine ponit, verbis observans. Neque vero in eam sententiam, quam Cointius in Ecclesiasticis Francorum Annalibus ad annum 766, num. 24 etiam amplectitur, immerito visse est censendus, uti quisque facile agnoscel, qui, quæ verbis, num. proxime prægresso sub initium recitatis, asseruntur, attente expenderit. Jam vero, cum Sancti ossa fuerint e jam dictis in S. Itisbergæ ecclesia anno 1608 servata, nec eo illa Venantiopoli, cum in hoc nominis sui oppido fuisset primum S. Venantius sepultus, translata fuisse, verosimile appareat, consecrarium sit, ut non ibi, sed in Itisbergana paræcia seu in S. Itisbergæ ecclesia sepulturam fuerit adeptus. Et vero Sanctum fuisse reipsa in posteriori hoc loco sepultum, ex iis, quæ jam nunc subdo, etiam apparet. Eremiticæ S. Venantii casæ S. Itisbergæ, ut traditio, ab omnibus passim admissa, fert, sacræ ædiculam in ejus occisi honorem, substituit hincque factum, ut locus in oppidum sensim accreverit, cum autem sic habeat, nec ullus adhuc, cum Venantius fuit occisus, locus sacer, quo hic sepeliri potuerit, Venantiopoli exstisse videatur, sepultum ibi eum tum fuisse, in animum quis facile inducat? Molanus quidem oratorii, quod Venantiopoli jam tum, cum Sanctus occideretur, exstiterit, mentionem facit, simulque, Sanctum ibidem fuisse sepultum, affirmat. Verum oratorii vel sacræ ædiculæ, quæ jam tum Venantiopoli exstiterit, nuptiam alibi vel mentionem vel vestigium invenio.

sepulturam
adeptus.

E

F

